

Kovács Cintia

Az ELTE PPK ITOK (2013) digitális állampolgárság kompetenciamodellje

1. A digitális állampolgárság fogalmi megközelítése

A XXI. század technológiai fejlesztései nagy hatással vannak a tanítás és a tanulás folyamatára. Manapság a digitális eszközök állandó fejlődésre készítetik a pedagógust, ugyanakkor elősegítik a szakmai és módszertani megújulást is, valamint ezen eszközök elterjedése az oktatásinformatikával foglalkozó szakembereket, kutatókat és pedagógusokat gondolkodásra, párbeszédre és vitára is készíteti.

Az online és IKT-eszközök használata terén a tanulás és oktatás támogatásához kapcsolódóan előtérbe kerül a módszertani támogatás az eszközhasználati jártassághoz képest. Ehhez a gondolathoz szorosan kapcsolódik a digitális állampolgárság fogalma is. (Lévai, 2014)¹

Ahogy a hagyományos értelemben vett állampolgársághoz, a digitális állampolgárság fogalmához is kapcsolódhatnak jogok és köteleességek, de ebben az esetben természetesen nem húzhatunk határt az országokhoz vagy nemzetekhez való hovatartozás alapján. „Az online közösségekben, online alkalmazások,

¹ Lévai Dóra (2014): A pedagógus kompetenciái az online tanulási környezetben zajló tanulási-tanítási folyamat során. ELTE Eötvös Kiadó. Budapest

szolgáltatások felületein megjelenve egy országon belül, vagy akár országok közötti együttműködések is megvalósulhatnak, amelyek egyik kiemelt jellemzője az időbeli és térbeli függetlenség, amely személyre szabottá, kényelmesebbé teheti a feladatok elvégzését. A digitális állampolgársághoz kapcsolódó tevékenységek olyan tudatosan átgondolt, az egyén és a közösség számára értékes cselekvést és viselkedést jelentenek, amelyek magukban foglalják a XXI. századhoz illeszkedő, digitális kommunikáció és eszközhasználat modelljét, az online felületeken végzett értékteremtő tevékenységet és annak hatásait, valamint a digitális eszközökkel végzett cselekvés etikai, jogi aspektusait is. A digitális állampolgárság fogalma alapján az egyén a közösség által kialakított – és folyamatosan formálódó – normák szerint, az egyén és a közösség jogainak és becsületének tiszteletben tartásával, annak védelmében és művelésében végzi mindennapi, hétköznapi és szakmai tevékenységét.” (Lévai, 2014, 70.p.)

2. A hazai digitális állampolgárság kompetenciamodelljének kialakulása

A ELTE PPK ITOK DÁ kutatócsoport (Ollé és mtsai, 2013²; www.digitalisallampolgarsag.hu) az ISTE által támogatott Ribble-féle digitális állampolgárság fogalomrendszeréből indult ki és elsősorban az egyén interaktív közösségi tevékenységének fokozottabb figyelembevételével, illetve a természetes környezetre is visszaható információfelhasználásra tekintettel alakította ki az ELTE PPK ITOK digitális állampolgárság kompetenciamodelljét. A nemzetközi mintát követve kidolgozták azt a digitális állampolgárság magyar modelljét, amely egy komplex elméleti keretet adhat a XXI. század pedagógusainak feladataihoz kapcsolódóan. Újraértelmezték a kompetenciarendszerhez kapcsolódó területeket, és a „Ribble-féle kilences felosztást (Ribble, 2011) részint beépítve, részint pedig tovább gondolva, három nagyobb kompetenciakört alkotott”. (Lévai, 2014, 72, p.) A három újragondolt kompetenciakört az alábbi területek alkotják: kommunikáció és eszközhasználat, tevékenység és viselkedés valamint értékteremtés és produktivitás. Mindhárom a digitális eszközökkel és online alkalmazásokkal kiegészített környezetben értelmezendő.

A hazai modellben³ az egyes kompetenciák különböző részkompetenciákat foglalnak magukba:

² Ollé János, Lévai Dóra, Domonkos Katalin, Szabó Orsolya, Papp-Danka Adrienn, Czirfusz Dóra és Dobó István. (2013). Digitális állampolgárság az információs társadalomban. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó.

³ ELTE PPK ITOK (2014). A digitális állampolgárság kompetenciarendszere 2014. URL: <https://goo.gl/p5WL61> (utolsó megtekintés: 2018. 02. 14.)

1. Kommunikáció és eszközhasználat
 - a. digitális kommunikáció
 - b. digitális eszközhasználat
 - c. digitális hozzáférés
2. Tevékenység és viselkedés
 - a. digitális egészség
 - b. digitális én-megjelenítés
 - c. digitális együttélés
3. Értékteremtés és produktivitás
 - a. értékteremtés
 - b. produktivitás
 - c. időgazdálkodás
 - d. tartalomszervezés

A különböző részkompetenciákat a továbbiakban szintekre bontották, amely szintek az átalakított és újragondolt Bloom-taxonómia színteződését jelentik (Anderson és Krathwohl, 2001)⁴. Az újragondolt szintek esetében is megjelenik az eredeti kognitív és a később kialakított affektív terület, amely esetében a szintek egymásra épülnek.

⁴ Anderson, L. W. és Krathwohl, D. R. (2001, szerk.): A taxonomy for learning, teaching and assessing: A revision of Bloom's Taxonomy of educational objectives: Complete edition, New York: Longman

EMLEKÉZÉS	MEGÉRTÉS	ALKALMAZÁS	ELEMZÉS	(K)ÉRTÉKELÉS	LETREHOZÁS	BIFOGADÁS	REAGÁLÁS	ÉRTÉKELÉS	ÉRTÉKSZERVEZŐDÉS	ÉRTEK ALAPÚ VISELKEDÉS
KOGNITÍV						AFFEKTÍV				
DIGITÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ										
DIGITÁLIS HOZZÁFÉRÉS										
DIGITÁLIS ESZKÖZHASZNÁLAT										
DIGITÁLIS EGÉSZSÉG										
DIGITÁLIS ÉN-MEGJELÉNÉS										
DIGITÁLIS EGYÜTTÉLÉS										
ÉRTÉKTEREMTÉS										
PRODUKTIVITÁS										
IDŐGAZDÁLKODÁS										
TARTALOMSZERVEZÉS										

1. táblázat: ELTE PPK ITOK DÁ modell az újragondolt Bloom-taxonómia alapján (Lévai, 2014)⁵

⁵ Lévai Dóra (2014): A pedagógus kompetenciái az online tanulási környezetben zajló tanulási-tanítási folyamat során. ELTE Eötvös Kiadó. Budapest

3. Az ELTE PPK ITOK digitális állampolgárság kompetenciamodelljének részletes bemutatása

A digitális állampolgárság kompetencia felhasználásával lehetőségünk van az egyén fejlesztését a tudatos, az életvezetéshez illeszkedő tevékenységekre, a digitális műveltséghez hozzájáruló produktivitásra építeni. „A digitális állampolgárság új modellje képes kezelni az eszközhasználat és kommunikáció természetes környezetre történő visszahatását, ami elsősorban az időgazdálkodás és tartalommenedzsment részterületeken keresztül lehetőséget ad egy integrált információs környezet, illetve egy újszerű személyes tanulási környezet értelmezésére.” (Ollé, 2013)⁶

3.1. Kommunikáció és eszközhasználat

A digitális kommunikáció és eszközhasználat kompetenciája „olyan digitális és online eszközök tudatosan tervezett felhasználását jelenti, amelyek támogatják az egyént abban, hogy a XXI. század elvárásainak megfelelően, a kommunikációja és az interakciói a szűkebb környezet és a tágabb közösség számára is hasznosak és értékesek legyenek.” (Lévai, 2014)

A digitális hozzáférés a „társadalmi, életvezetési és munkafolyamatokban való elektronikusan (digitális vagy online) megvalósuló részvételt jelenti [...] amely az összes kompetencia megvalósulásának feltétele. A hozzáférés ugyanis lényegében a transzverzális készségekből a csoportmunkát és a kooperációt segíti.” (Racsko, 2017)⁷

A társadalmi különbségek is erősen befolyásolhatják a digitális hozzáférést, akadályozhatják, hogy az egyének a munkahelyen kívül vagy iskolán kívül is hozzáférjenek digitális technikai eszközökhöz, vagy az internethez.

A digitális kommunikációs színterekhez kapcsolódóan Hall (idézi: Lévai, 2014, 75. p.)⁸ négy koncentrikus teret határoz meg. Ha ezeket a zónákat a digitális terek felosztásához és a kommunikációs színterekhez kapcsoljuk, akkor az alábbi csatornákról beszélhetünk:

- intim: pl. e-mail, mobiltelefon;

⁶ Ollé János (2013): A digitális állampolgárság kompetenciaalapú értelmezésének lehetőségei. Digitális Állampolgárság Konferencia Tanulmánykötete. ELTE PPK. Budapest

⁷ Racsko Réka (2017): Összehasonlító vizsgálatok a digitális átállás módszertani megalapozásáról. Doktori értekezés. Eszterházy Károly Egyetem. Eger

⁸ Lévai Dóra (2014): A pedagógus kompetenciái az online tanulási környezetben zajló tanulási-tanítási folyamat során. ELTE Eötvös Kiadó. Budapest

- személyes: pl. zárt levelezőlista;
- társadalmi: pl. nyitott konferencia, wiki alapú rendszerek;
- nyilvános zóna: nyitott blog, nyilvános honlap.

3.2. Tevékenység és viselkedés

IKT-vel támogatott környezetben is szükség van viselkedési normák meghatározására, azok folyamatos felülvizsgálatára, hiszen ezek jelentősen befolyásolhatják az egyén tevékenységét.

„Az elméleti modellalkotást, felmérést követően segíthetnek a tantestületben közösen megszerkesztett fejlesztési tervek, illetve az interneten található, a témához kapcsolódó gyakorlati útmutatók, feladatok, tevékenységeírások a hétköznapi használathoz adnak praktikus tippeket és módszertani tanácsokat.” (Lévai, 2014)

A digitális egészség részkompetencia a „fizikai és pszichológiai egészség kialakítását, fenntartását jelenti, illetve az ergonómiai szempontokat is tartalmazza. Emellett a virtuális dimenzió nyújtotta egészségvédelmi szolgáltatások és egészségfejlesztési lehetőségek kihasználását is tartalmazza.” (Racsko, 2017)

A digitális én-megjelenítés a digitális lábnyom kialakításának tudatos módját jelenti, míg a digitális együttélés a mások jogainak, személyes szférájának tiszteletben tartását foglalja magába.

Lévai (2014) szerint a digitális én fogalmát értelmezhetjük elsősorban az egyén nézőpontja felől, vagyis aszerint, hogy az egyén hogyan látja magát. Előbbi befolyásolja, hogy milyen jellegű információkat oszt meg, milyen képet mutat a külvilág felé a digitális környezetben. Ez átvezet a második körhöz, amelyben „azt értelmezhetjük, hogy hogyan láttatjuk magunkat. Ebben az esetben az egyén már tudatosan, tervezetten vesz részt az online tevékenységekben, hiszen tudja, hogy mások ezen tevékenységei alapján egyfajta képet alakítanak ki róla. A harmadik kört a digitális én tárgyalásakor az adja, hogy milyennek szeretné látni magát az egyén. Ez a vágy felülírhatja, módosíthatja az egyén korábbi tevékenységét, készíthet arra, hogy már megosztott tartalmakat töröljünk, megjegyzéseket átírjunk - annak érdekében, hogy saját digitális lábnyomunk összhangot mutasson a vágyott digitális megjelenésünkkel.”

3.3. Értékteremtés és produktivitás

Az értékteremtés és értékközvetítés fogalma a nevelés és oktatás egyik központi tárgyköre, hiszen a pedagógusok mindennapi tevékenységük során értékeket

közvetítenek akár a tanulók, a kollégák, akár pedig a szülők vagy a társadalom felé. És ezek, a pedagógus által közvetített értékek „a tanulók számára kijelölik a követendő utakat és az elsajátítandó magatartásformákat és viselkedési mintázatokat is.” (Lévai, 2014)

Az értékteremtéshez a kompetencián belül is szorosan kapcsolódik a produktivitás részkompetenciája. A digitális produktivitás a három kompetenciaterület közül a legmagasabb szintet képviseli, hiszen nemcsak az alkalmazást és a tudatos viselkedést, hanem a tartalmak létrehozását is jelenti. „A digitális környezetben produktív tevékenységnek minősül minden olyan tevékenység, amellyel az egyén olyan tartalmat ad hozzá a közösségi hálózathoz, amely termékenyen járul hozzá a tudásközösség gyarapodásához.” (Lévai, 2014)

A digitális tartalomszervezés az „információk gyűjtését, értékelését és szűrését, valamint rendszerezését és felhasználását jelenti.” (Racsko, 2017)